

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ПРИКАРПАТСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра історії Центральної та Східної
Європи і спеціальних галузей
історичної науки

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Джерелознавство історії зарубіжних слов'ян

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Історія та археологія»
Спеціальність 032 Історія та археологія
Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
історії Центральної та Східної Європи і
спеціальних галузей історичної науки

Протокол № 1
від “30” серпня
2024 р

м. Івано-Франківськ – 2024 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Джерелознавство історії зарубіжних слов'ян
Викладач (-і)	Старший викладач Кобильник Роман Васильович
Контактний телефон викладача	+380676087380
Е-mail викладача	roman.kobylnyk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Консультації в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю), або ж що вівторка після занять з 13.30 до 17.00 в 621 аудиторії
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Вивчення історії Центрально-Східної Європи є важливим складовою розуміння української історії та її інтегрованості в загальноєвропейський та світовий процес. Джерела визначають основу розуміння історичного пізнання. Тому значна увагу необхідно приділити писемним пам'яткам, які найповніше розкривають етнічні, політичні, соціально-економічні і духовні особливості розвитку народів Центрально-Східної Європи. «Джерелознавство історії зарубіжних слов'ян» – це дисципліна, яка вивчає писемні джерела, їх класифікацію, зміст та інтерпретацію в науковому і навчальному процесі. Важливою особливістю курсу є те, що він зорієнтований на засвоєння і застосування студентами спеціальності 032 «Історія та археологія» теоретичних і практичних знань з історії країн Центрально-Східної Європи.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
Мета навчальної дисципліни – полягає в тому, щоб поглибити історичні знання студентів з історії народів Центральної та Східної Європи. Викладання цього курсу сприятиме формуванню основних професійних навиків і вмінню працювати з різними історичними джерелами, а також дати студентам знання з теорії і	

методології джерелознавства, практичні навички роботи з історичними джерелами, інформацію про існуючі письмові джерела.

Цілі навчальної дисципліни - ознайомити студентів з основними принципами і методами пошуку та роботи з історичними джерелами; аналізувати історичні джерела; брати участь у дискусіях на суспільно-історичні теми; формувати сучасну історико-політичну культуру, свою громадську позицію щодо оцінок різних історичних джерел, аналізувати їхні характеристики; користуватися категорійно-понятійним апаратом джерелознавства, історичними джерелами та довідниковими матеріалами з історії країн Центральної та Східної Європи; виробити в студентів навички самостійних оцінок і власних суджень щодо розглянутих історичних проблемах. Одним з головних завдань курсу є формування в молодого покоління суспільної свідомості, культури, моралі, самостійного творчого мислення, вироблення патріотичної орієнтації, прагнення до самореалізації.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 6. Здатність використовувати різні методи опрацювання історичних та археографічних джерел, зокрема інструментарії спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 12. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів та документів у відповідності до нормативів, організувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

Програмні результати навчання (ПРН).

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі,

аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
5	032 Історія та археологія	III	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	практичні заняття	сам. роб.
Тема 1. Предмет і завдання навчального курсу «Джерелознавство історії зарубіжних слов'ян»			8

Тема 2. Джерела античності та доби раннього середньовіччя про походження та розселення слов'ян	2	4	8
Тема 3. Арабські джерела для вивчення народів ЦСЄ		2	4
Тема 4. Літописи як основні джерела з історії Русі-України	2		6
Тема 5. Законодавчі джерела з історії Русі.	2	2	6
Тема 6. Джерела публіцистики		2	2
Тема 7. Акти Великого Князівства Литовського як джерела з історії Білорусії		2	4
Тема 8. Джерела з історії Польщі IX – XVIII ст.	2	2	2
Тема 9. Джерела з історії чеських і словацьких земель X – XVIII ст.	2		6
Тема 10. Джерела з історії Болгарії VIII – XV ст.	2		2
Тема 11. Джерела з історії Сербії X – XVIII ст		2	4
Тема 12. Джерела з історії Хорватії і Словенії XII – XVIII ст			8
ЗАГАЛЬНА:	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Підсумковий бал з навчальної дисципліни складається з підсумкового семестрового балу Упродовж семестру студент отримує бали за різні види робіт, які сумуються в підсумкові семестрові бали. Підсумковий семестровий бал складається з суми балів, отриманих студентом денної форми навчання за свою навчальну діяльність протягом семестру і дорівнює сумі підсумкового балу за семінарські (практичні) заняття (максимально 40 балів), балу за контрольну роботу (30 балів), балу за контроль самостійної роботи (10 балів) і балу за індивідуальну роботу (20 балів) та в сукупності може складати максимально 100 балів.					
	Вид контролю	Поточний контроль	Контр. робота	Контроль самост	Індивідуальне завдання (конспек	Підсумкова оцінка у 100.

				ійної роботи	т і захист монографії тощо)	бальній шкалі
	Максимальна кількість балів, яку може набрати студент	40	30	10	20	100 (50+50)

Вимоги до письмових робіт

Контрольна робота Впродовж роботи над вивченням дисципліни передбачено проведення контрольної роботи. При цьому за контрольну роботу студент може одержати 30 балів. Написання контрольної роботи є обов’язковим для виставлення підсумкової оцінки при заліку. У випадку, якщо студент з якихось причин не написав 8 контрольної роботи, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом на семестр з даної дисципліни. Такий студент має змогу скласти залік за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачене кафедрою завдання.

Контрольна робота передбачає формулювання 6 завдань:
1 теоретичне, 1 практичне (назвати особливості, завдання, чинники,тощо,) 1 практичне (характеристика історичного джерела), 1 знання термінів, 1 знання історичних постатей та 1 на знання хронології.

❖ **Критерії оцінки виконання контрольної роботи**
❖ **10+5+5+4+3+3=30 балів**

Завдання	Кількість балів
1 теоретичне	10 балів
2 практичне (назвати особливості, завдання, чинники,тощо)	5 бали
3 практичне (характеристика історичного джерела)	5 бали
4знання історичних термінів	4бал

	<table> <tr> <td>5 знання історичних постатей</td> <td>3 бал</td> </tr> <tr> <td>6 знання хронології</td> <td>3 бал</td> </tr> <tr> <td>Разом</td> <td>30 балів</td> </tr> </table>	5 знання історичних постатей	3 бал	6 знання хронології	3 бал	Разом	30 балів
5 знання історичних постатей	3 бал						
6 знання хронології	3 бал						
Разом	30 балів						
Семінарські заняття	У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять.. Оцінювання знань на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання: “5” балів – знання студента(ки) відмінні. Студент(ка) глибоко, ґрунтовно в деталях володіє теоретичними знаннями з навчального курсу. Виявляє усвідомлені уміння і навички, необхідні для майбутньої роботи, вміє використовувати необхідну джерельну базу та історіографію, порівнювати, співставляти різні явища і процеси, давати вичерпний аналіз порушеної проблеми, володіє понятійно-категоріальним апаратом дослідження тощо. Володіє просторовою компетенцією, вмінням систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал, історичним критичним мисленням, може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси в науковій діяльності, має синтетичне мислення та ін. “4” бали – знання студента(ки) добрі. Студент(ка) має глибокі й повні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, здатен(на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена. Володіє понятійним апаратом, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал, будує аргументацію на основі доказів. Вміє організовувати пошук, аналіз та інтерпретацію візуальних джерел, може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси в науковій діяльності, має певний рівень синтетичного мислення, застосовує оптимальну стратегію пізнавальної діяльності тощо. Однак допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності.						

	“3” бали – знання студента(ки) задовільні. У студента(ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (в межах 50% і навіть більше), не здатен(на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і надто спрощена. Знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом досить посередньо, не вміє до кінця систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал, переконливо аргументувати свою відповідь. Вміє організовувати пошук візуальних історичних джерел, але не може їх критично проаналізувати. Володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не послідовно і логічно, не завжди може пояснити причинно-наслідкові зв'язки. “2” бали – знання студента(ки) незадовільні. У студента(ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 40%), відсутні уміння й навички, тому він (вона) не здатен(на) їх використовувати на практиці; відповідь не змістовна, в роботі є дуже суттєві помилки. Не ознайомлений(а) належним чином з історичними і культурними процесами в слов'янських землях та не дає відповіді на питання. Практично не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати джерела й історіографію з досліджуваної теми. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом, відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація, самооцінка й оцінка інших. На семінарських заняттях студенту виставляється оцінка за національною (п'ятибальною) шкалою, що є середнім арифметичним усіх отриманих оцінок, що додаються, наприклад, $4 + 5 + 4$, в сумі вийде 13, поділивши на три (кількість оцінок), вийде 4,33, тобто “добре”. Ця сума в 5-бальній шкалі переводиться в традиційну 40-бальну систему шляхом множення цієї цифри на вісім(коефіцієнт)
Умови допуску до підсумкового контролю	Форма і терміни підсумкового контролю визначаються навчальним планом. Студент(-ка) допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 50 і більше балів
Підсумковий контроль	Форма підсумкового контролю – залік.
7. Політика навчальної дисципліни	
Відвідування занять	

Відвідування занять і виконання навчального навантаження студентами. Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим. 10 Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми. Обов'язковим є написання запланованих письмових (контрольних, самостійних, індивідуальних) робіт. Студенти мають інформувати керівництво факультету та викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усі строків визначених для виконання усі видів письмових робіт, передбачених курсом.

Академічна доброчесність: У Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника навчальний процес побудований на основі дотримання принципів академічної доброчесності, прозорості та законності роботи. Як викладач, так і студент(ка), повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» та Кодексу честі ПНУ <https://pnu.edu.ua/polozhennia-prozapobihannia-plahiatu/> У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи.

8. Рекомендована література

1. Власто А.П. Запровадження християнства у слов'ян: Вступ до середньовічної історії слов'янства / З англ. пер. Р. Ткачук та Ю. Терех. К.: Юніверс, 2004. 496 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Vlasto_AP/Zaprovadzhennia_khrystyianstva_u_slov_ia_n.pdf?
2. Гейштор А. Слов'янська міфологія. К., 2014. 416 с. 11
https://shron1.chtyvo.org.ua/Heishtor_Aleksand/Slovianska_mifolohiia.pdf
3. Дворнік Ф. Слов'яни в європейській історії і цивілізації. К., 2000. 499 с.
4. Дейвіс Норман. Боже ігрище. Історія Польщі. К. 2008. 1079 с.
5. Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів, 2002.
6. Збагнути Росію. Свідчення очевидців: від Геродота до Кюстіна. Упор. О.Палій. 2022. 400 с.

7. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.) / За ред. В. І. Ярового. К., 2001.
8. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001. 660 с.
9. Калакура Я. С. та ін. Історичне джерелознавство. К., 2002.
10. Макарчук С. Писемні джерела з історії України. Львів, 1998.
11. Толочко П. Л. Літописи Київської Русі. К., 1994.
12. Чорній В. Історія Болгарії. – Львів, 2007.
13. Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян (Давня доба, Середньовіччя) Навч. посібник / упорядник В. І. Яровий та ін. К., 2011. 416 с

.....

Викладач: Кобильник Роман Васильович, старший викладач